

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O‘RTA
MAXSUS TA’LIM VAZIRLIGI**

Ro‘yxatga olindi
№ _____
« _____ » _____ 2018 yil

Oliy va o‘rta maxsus ta’lim
vazirligi
“ ____ ” _____ 2018 yil

**FOYDALI QAZILMALA KONLARINI NOAN’ANAVIY
USULDA QAZIB OLISH**

FANI DASTURI

Bilim sohasi : 300 000 –Ishlab chiqarish texnik soha;

Ta’lim sohasi : 310 000 –Muhandislik ishi

Ta’lim yonalishlari: 5311600 - Konchilik ishi (yer osti
konchilik ishlari)
5311600 - Konchilik ishi (ko’mir
konlarini qazib olish)
5311600 - Konchilik ishi (ochiq
konchilik ishlari)

Toshkent – 2018

Fan dasturi Toshkent davlat texnika universitetida ishlab chiqildi.

Tuzuvchilar: T.G.Akbarov - MGKIF, «Ko‘mir va qatlamli konlar
geotexnologiyasi» kafedrasida dotsenti;
B.R.Raimjonov - “O‘zgeorangmetliti” DUK direktori
o‘rinbosari, t.f.d. prof.

Taqrizchilar: D.R.Maxmudov - MGKIF, «Ko‘mir va qatlamli konlar
geotexnologiyasi» kafedrasida mudiri;
D.V.Rahimov - “O‘zgeorangmetliti” DUK bo‘lim boshlig‘i
o‘rinbosari, t.f.n.

Fan dasturi Toshkent davlat texnika universiteti kengashida ko‘rib
chiqilgan va tasdiqqa tavsiya qilingan (2018 “__” _____dagi __-sonli
bayonnoma).

1.O'quv faning dolzarbligi va oliy kasbiy ta'limdagi o'rni

Oliy ta'limning Davlat ta'lim standartiga ko'ra "Muhandislik ishi" sohasida o'qitiladigan "Foydali qazilmala konlarini noan'anaviy usulda qazib olish" fani dasturi geologiya, mineralogiya, konchilik ishlari asoslari, burg'ilash va portlatish ishlari, geomexanika, kon lahimlarini o'tish texnologiyasi, va boshqa umuminjenerlik fanlaridan olgan bilimlariga tayangan holda tashkil topgan.

Konchilik korxonalarida kon ishlarini loyihalash, konchilik ishlarini bexatar olib borish, yer qa'ridan oqilona foydalanish ishlari geomexanika tadbirlari asosida amalga oshiriladi.

Shuning uchun ham "Foydali qazilmala konlarini noan'anaviy usulda qazib olish" faniga alohida talablar qo'yiladi.

2. O'quv faning maqsadi va vazifasi

Fanning o'qitilishidan maqsad- talabalarga foydali qazilma konlarini qazib olish xususiyatlari, respublika foydali qazilma konlari mineral xomashyo bazasi haqida, foydali qazilma konlarini ochish, qazib olish tizimi va ishlab chiqarish jarayonlarida yuqori iqtisodiy ko'rsatkichlarga erishish usullari haqida ma'lumot berishdir.

Ushbu dastur fan tarixi va rivojlanish tendentsiyasi, istiqboli va iqtisodiy islohotlarini, O'zbekiston Respublikasi konchilik sohasining ishlab chiqarish jarayonlarini, qo'llaniladigan konchilik uslublari va texnologiyalari, shuningdek konchilik parametrlarni hisoblash usullarini qamraydi. "Foydali qazilmala konlarini noan'anaviy usulda qazib olish" o'quv fanini o'zlashtirish jarayonida amalga oshiriladigan masalalar doirasida bakalavr:

- bilimlarning bir butun tizimi bilan o'zaro bog'liklikda ushbu fanning muammolari;
- foydali qazilma konlarini qazib olish texnologiyalari va printsiplari;
- qazib olingan foydali qazilma sifatini belgilovchi ko'rsatkichlar majmuini o'zlashtirish tushunchalariga ega bo'lishi;
- noan'anaviy usulda usulda qazib olinayotgan konlarning hozirgi holati va ***rivojlanish istiqbollarini bilish;***

- foydali qazilmala konlarini noan'anaviy usulda qazib olish usullari va ularning qo'llanish sharoitlari bo'yicha ***tushunchalarga ega bo'lishi***;
- foydali qazilmala konlarini noan'anaviy usulda qazib olishning afzalliklari va ***kamchiliklari to'g'risida ma'lumotlarga ega bo'lishi***;
- foydali qazilmala konlarini noan'anaviy usulda qazib olish jarayonlarini mexanizatsiyalashga oid zamonaviy mexanizatsiya vositalari bo'yicha ***ma'lumotlarga ega bo'lishi***;
- foydali qazilmala konlarini noan'anaviy usulda qazib olish jarayonlarining atrof muhitga ko'rsatadigan ta'siri haqida tushunchalarga ega bo'lish;
- kon ishlari xavfsizligini ta'minlash omillari to'g'risida ***tushunchalarga ega bo'lishi kerak***.

Qo'yilgan vazifalar o'qish jarayonida talabalarning ma'ruza va amaliy mashg'ulotlarda faol ishtirok etishi, adabiyotlar bilan mustaqil ishlashi va o'qituvchi kuzatuvida mustaqil ta'lim olishi bilan amalga oshadi.

3. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari)

1-modul. Foydali qazilmala konlarini noan'anaviy usulda qazib olish faning maqsadi va vazifalari

- 1-Mavzu. Foydali qazilmala konlarini noan'anaviy usulda qazib olish faninig konchilik fanlari tizimidagi o'rni.
- 2-Mavzu. Foydali qazilmala konlarini noan'anaviy usulda qazib olishning fizik-geologik asoslari.
- 3-Mavzu. Foydali qazilmala konlarini noan'anaviy usulda qazib olishning fizik-kimyoviy asoslari.
- 4-Mavzu. Foydali qazilmala konlarini noan'anaviy usulda qazib olishning texnologik aspektlari.
- 5-Mavzu. Qazib olish va boshqarish vositalari.
- 6-Mavzu. Konlarni ochish va tayyorlash.
- 7-Mavzu. Foydali qazilmala konlarini noan'anaviy usulda qazib olishda qo'llaniladigan qazib olish tizimlari.
- 8-Mavzu. Foydali qazilma nobudgarchiligi va sifatsizlanish.
- 9-Mavzu. Foydali qazilmala konlarini noan'anaviy usulda qazib olishning ekologik va ijtimoiy aspektlari.
- 10-Mavzu. Foydali qazilmala konlarini noan'anaviy usulda qazib olish majmualarini loyihalash va tadqiq qilish.

2- modul. Foydali qazilmala konlarini noan'anaviy usulda qazib olishning texnologik sxemalari

- 11 -Mavzu. Tuzlarni yer osti usulida eritish.
- 12 -Mavzu. Oltin gugurtini yer osti usulida eritish.
- 13 -Mavzu. Ko'mirni yer ostida gazlashtirish.
- 14-Mavzu. Kaustobiolit konlarini konlarini noan'anaviy usulda qazib olish.
- 15-Mavzu. Oltin gugurtini yer ostida yoqish.
- 16 -Mavzu. Foydali qazilmarni skvajinalar orqali gidravlik usulda qazib olish.
- 17 -Mavzu. Foydali qazilmarni yer ostida tanlab eritish.

4. Amaliy mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Amaliy mashg'ulotlarni tashkil etish bo'yicha kafedra professor-o'qituvchilari tomonidan uslubiy ko'rsatmalar va tavsiyalar ishlab chiqiladi. Unda talabalar ma'ruza mavzulari bo'yicha olgan bilimlarini amaliy masalalar echish orqali ko'nikmalarga aylantiradilar. Shuningdek, darslik va o'quv qo'llanmalarni o'zlashtirish asosida talabalar bilimlarini mustahkamlashga erishish, tarqatma materiallardan foydalanish, ilmiy maqolalar va tezislarni chop etish orqali talabalar bilimini oshirish, masalalarni kompyuterda yechish va grafiklarni kompyuterda qurish, mavzular bo'yicha ko'rgazmali qurollar tayyorlash va boshqalar tavsiya etiladi.

Amaliy mashg'ulotlarning taxminiy ro'yxati

- Konlarni ochish va tayyorlash usulini tanlash;
- Foydali qazilmala konlarini noan'anaviy usulda qazib olishda qo'llaniladigan qazib olish tizimlari parametrlarini hisoblash;
- Foydali qazilma nobudgarchiligi va sifatsizlanish;
- Foydali qazilmala konlarini noan'anaviy usulda qazib olish majmualarini loyihalash;
- Tuzlarni yer osti usulida eritish;
- Oltin gugurtini yer osti usulida eritish;
- Ko'mirni yer ostida gazlashtirish;
- Kaustobiolit konlarini konlarini noan'anaviy usulda qazib olish;
- Oltin gugurtini yer ostida yoqish;

- Foydali qazilmarni skvajinalar orqali gidravlik usulda qazib olish;
- Foydali qazilmarni yer ostida tanlab eritish.

5. Laboratoriya ishlari bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

“Foydali qazilmala konlarini noan'anaviy usulda qazib olish” fanidan o'quv rejaga muvofiq laboratoriya ishlari ko'zda tutilmagan.

6. Kurs loyihasi (ishi) bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

“Foydali qazilmala konlarini noan'anaviy usulda qazib olish” fanidan o'quv rejaga muvofiq kurs loyihasi (ishi) ko'zda tutilmagan.

7 . Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Ushbu “Foydali qazilmala konlarini noan'anaviy usulda qazib olish” o'quv fanini o'rganuvchi talabalarining mustaqil ishi ma'ruzalar konspekti va tavsiya etilgan adabiyotlardan tashqari, respublikamizda va xorijda nashr etiladigan davriy jurnallar, ilmiy tekshirish institutlari hisobotlari va internet materiallaridan foydalangan holda fanni mustaqil ravishda, chuqurroq, o'rganishini va standart talablariga mos ravishda, hisoblash texnikasidan foydalanib uz ilmiy mavzusining ushbu fanga doyr kismini shakllantirib borishini o'z ichiga oladi. Talaba mustaqil ishni tayyorlashda fanning xususiyatlarini hisobga olgan holda quydagi shakllardan foydalanishi tavsiya etiladi.

- darslik, o'quv qo'llanma, tarqatma materiallardan foydalanib nazariy bilimni boyitish;
- kompyuter texnologiyalari tizimlari bilan ishlash;
- maxsus adabiyotlar bo'yicha referat va konspektlar tayyorlash;
- o'quv-ilmiy –tadqiqot ishlarini bajarish bilan bog'liq bo'lgan adabiyotlar, monografiya va ilmiy to'plamlarni chuqur o'rganish;
- masofaviy (distatsion) ta'limni tashkil etishda qatnashish.

Tavsiya etiladiga mustaqil ta'lim mavzulari

- Foydali qazilmala konlarini noan'anaviy usulda qazib olish faninig - konchilik fanlari tizimidagi o'rni;
- Foydali qazilmala konlarini noan'anaviy usulda qazib olishning fizik-geologik asoslari;
- Foydali qazilmala konlarini noan'anaviy usulda qazib olishning fizik-kimyoviy asoslari;
- Foydali qazilmala konlarini noan'anaviy usulda qazib olishning texnologik aspektlari;
- Qazib olish va boshqarish vositalari;
- Konlarni ochish va tayyorlash;
- Foydali qazilmala konlarini noan'anaviy usulda qazib olishda qo'llaniladigan qazib olish tizimlari;
- Foydali qazilma nobudgarchiligi va sifatsizlanish;
- Foydali qazilmala konlarini noan'anaviy usulda qazib olishning ekologik va ijtimoiy aspektlari;
- Foydali qazilmala konlarini noan'anaviy usulda qazib olish majmualarini loyihalash va tadqiq qilish;
- Tuzlarni yer osti usulida eritish;
- Oltin gugurti yer osti usulida eritish;
- Ko'mirmi yer ostida gazlashtirish;
- Kaustobiolit konlarini konlarini noan'anaviy usulda qazib olish;
- Oltin gugurti yer ostida yoqish;
- Foydali qazilmalarni skvajinalar orqali gidravlik usulda qazib olish;
- Foydali qazilmalarni yer ostida tanlab eritish;

8. Asosiy va qo'shimcha o'quv adabiyotlari va axborot manbalari

Asosiy adabiyotlar.

.P.V.Yegorov., Yu.F.Shevelyov. Geotexnologicheskiye sposoby razrabotki. Kemerovo: KuzGTU 2011g.

2. Puchkov L.A., Jejelevskiy YU.A. Podzemnaya razrabotka mestorojdeniy poleznykh iskopayemykh. Uchebnik dlya VUZov Tom 1.MIR gornoy knigi. Izdatelstvo NGGU. Gornaya kniga 2009 g.

3. Lomonosov G.G. Proizvodstvennie protsessi podzemnoy razrabotki rudnix mestorojdeniy. –M:Izdatelstvo "Gornaya kniga", 2013.

4.Xomenko O.Ye., Kononenko M.N, Zubko S.A. Protsessi podzemnoy razrabotki rudnix mestorojdeniy. –Dnepropetrovsk :Izdatelstvo Natsionalnogo gornogo universiseta , 2015 g.

5. D.R. Kaplunov, M.V.Rilnikova. V.V.Melnik. Kompleksnoye osvoyeniye nedr. Tula: Izdatelstvo TulGu 2016 g.

6.O.V.Mixeyev I dr, Podzemnaya razrabotka plastovyx mestorojdeniy.– M.: . Izdatelstvo MGGU. 2001 g.

7. D.R. Kaplunov, M.V.Rilnikova. Kombinirovannaya razrabotka rudnix mestorojdeniy. –M.: . Izdatelstvo Gornaya kniga 2012 g.

8.V.I.Morozov i dr. Ochistniye kombayny. Tom 3 Podzemnye gornye raboty. Izdatelstvo «Gornoe delo» 2014 g.

9.A.D. Chernyx, B.N.Andreyev, I.B.Oshmyanskiy. Otkryto-podzemnaya razrabotka rudnyx mestorojdeniy. Kiyev.: “Texnika” 2010 g.

10. Plakitkina L.S. Analiz i perspektivy razvitiya ugolnoy promyshlennosti osnovnyx stran mira, SNG i Rossii v period do 2030 g.- M.: “Gornaya promyshlennost”, 2013 g

Qo’shimcha adabiyotlar.

1. Mirziyoev SH.M. Erkin va farovon, demoktarik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining lavozimiga kirishish tantanali marosimiga bag‘ishlangan Oliy Majlis palatalarining qo‘shma majlisidagi nutqi. – T.: - “O‘zbekiston” NMIU, 2016. – 56 b.

2. Mirziyoev SH.M. Qonun ustuvorligi inson manfaatlarini ta’minlash – yurt taraqqiyoti va halq farovonligining garovi. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi qabul qilinganining 24 yilligiga bag‘ishlangan tantanali marosimidagi ma’ruza. 2016 yil 7 dekabr. – T.: “O‘zbekiston” NMIU, 2016. – 48 b.

3. Mirziyoev SH.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob halqimiz bilan birga kuramiz. – T.: “O‘zbekiston” NMIU, 2017. – 488 b.

4. O‘zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo‘yicha Xarakatlar strategiyasi to‘g‘risida. – T.: 2017 yil 7 fevral, PF-4947-son farmoni.

Internet saytlari

1. [http: // www.mining.ite-uzbekistan.uz/ru/](http://www.mining.ite-uzbekistan.uz/ru/)
2. [http: // www.minenet.com-Mining companies](http://www.minenet.com-Mining_companies)
3. [http: //www. Rsl.ru-](http://www.Rsl.ru-) Rossiyskaya gosudarstvennaya biblioteka
4. [http:// www.tlibrary.ru/menu info.asp](http://www.tlibrary.ru/menu_info.asp) –nauchno elektronnaya biblioteka
5. www.vak.uz;
6. [http:// www.mining- journal.com/mj/MJ/mj.htm-Mining Journal](http://www.mining-journal.com/mj/MJ/mj.htm-Mining_Journal)
7. [http //www.mggu.ru](http://www.mggu.ru) – Moskva Davlat konchilik universiteti
8. [http//www.rusmet.ru/minjornal/](http://www.rusmet.ru/minjornal/) - «Gornyy jurnal».

